

MERHAMET VE DEVLET: SCHOPENHAUER

Nurhayat ÇALIŞKAN AKÇETİN*

ÖZET

Bu çalışmada Schopenhauer'in kötümserlik felsefesi temelinde ahlak ve devlet üzerine görüşleri ele alınmıştır. Schopenhauer, "ahlak" kelimesinden hiç kimsenin birbirine zarar vermediği, herkesin mümkün olduğunca birbirine yardım ettiği bir ilişki biçimini anlar. Diğer bir ifadeyle, insanların özdeşliğine dayanan bir acıma duygusudur. Ona göre, bir davranışın ahlaki olabilmesi için merhamet duygusuna dayanması gerekir. Bu yüzden insanın temel güdüsü olan istencin susturulması gerektiğini düşünür. Çünkü istenç davranışlarda "bencillik" ve daha da ötesi "kötülüğe" yol açar. Yaşamın kendisi sonu gelmeyen isteklerle dolu, bitmeyen bir acıdır. Bir istek hiçbir zaman tam olarak doyurulamaz. Acı, ıstırap, kişinin mutluluğu araması ama onu elde edememesidir. Bu yüzden mutluluk diye bir şey yoktur. İstencin doğurduğu bencillik ve kötülüğü ortadan kaldıracak tek şey Schopenhauer'e göre merhamettir. Merhamet "ben-olmayan"a acımak değil, "ben"i, "ben-olmayan"ın yerine koymaktır. Merhamet, ayrıca insanı hem hakiki adalet hem de insan sevgisine götürür. Negatif adalet anlayışına sahip olan Schopenhauer için adil davranmak, zaten başkasının olanı ondan almamaktır. Bizim olmayanı haksız yoldan gasp etmemizi engelleyen kurum ise devlettir. Devletin amacı, tek tek bireyleri birbirinden, bütünü de düşmandan korumaktır.

Anahtar Kelimeler: Merhamet, bencillik, kötülük, istenç, adalet, devlet.

(Compassion and the State: Schopenhauer)

ABSTRACT

This study is intended to explore Schopenhauer's views of state and morality on the basis of his philosophy of pessimism. According to Schopenhauer, "morality" is a way of relationship in which nobody hurts one another and everybody helps each other so far as possible. In other words, morality is based on the feeling of mercy which stems from identicalness of human beings. According to him, moral value can be attributed to behaviour, if and only if it occurs as a result of compassion. Thus he thinks that will, which is the basic motive of human, has to be silenced. Because will would lead to "egoism" and even "malice" in behaviours. The life itself is endless pain full of desires. A desire can never be fully satisfied. Pain is seeking, but not being able to achieving happiness. Therefore, there is no such thing as happiness in this world. To Schopenhauer, the only thing they would resolve egoism and malice is compassion. Compassion is not having pity on "non-I", it is putting "I" in the place of "non-I". Compassion leads human to true justice and love of human as well. Being just or fair means not taking what is one's own from him for Schopenhauer, who had a negative view of justice. It is state that prevents us from usurping what is not ours in an illegal way. The aim of the state is to protect each individual against other individuals and to protect all the people against the enemy.

Keywords: Compassion, egoism, malice, will, justice, the state.

* Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Fethiye Sağlık Hizmetleri MYO öğretim üyesi
FLSF (Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi), 2016 Bahar, sayı: 21, s. 71-86
ISSN 1306-9535, www.flsfdergisi.com

Giriş

19. yüzyılda yaşamış bir Alman filozof olan Arthur Schopenhauer'ın felsefesi bir yandan Hıristiyanlık'a ve Budizm'e, diğer yandan Kant'ın idealizmine dayanır. Merhametin ahlaki önemini analiz etmesinden ve bu analizde daha çok Hıristiyanlık ve Budizm'e dayanmasından dolayı ahlak filozofları arasında önemli bir yeri vardır.¹ Felsefesini merhamet kavramına oturtan Schopenhauer için insan davranışlarındaki çeşitlilik, insani güdülerin başkalarının davranışlarına karşı verdiği tepkilerde yatar. Ona göre insan davranışlarının üç temel itici gücü/güdüsü vardır: kötülük (kişinin başkalarının acı çekmesini amaçlaması), bencillik (kişinin kendi rahatını amaçlaması) ve merhamet (kişinin başkalarının rahatını amaçlaması).² Ona göre bencilliğin, kötülüğün ve merhametin her türlü bu sayede oluşmaktadır.

Bilinçdışı gerçekler, diğer bir deyişle istenç, bilinçaltı olarak vardır. Sadece, istencimizi öldürerek acı dolu, boş ve anlamsız olan bu hayattan kurtulabiliriz. Schopenhauer, bu dünyadan el çekerek tıpkı bir "aziz" gibi yaşamayı, başkalarına mümkün olduğunca yardım etmeyi, mutluluğu artırmayı değil de acıları azaltmayı önerir. İşte bu yüzden, yani acıyı, ıstırapı yaşamın özü olarak görmesinden dolayı kötümser bir filozof olarak nitelendirilir.

Schopenhauer için ahlaki telkin etmek kolaydır, zor olan onu temellendirmektir.³ Ahlakı merhamet duygusu üzerine kuran Schopenhauer, onu temellendirmek için öncelikle Kant gibi alemleri fenomen ve numen olarak ikiye ayırır. Sıradan insanlar için ahlak Tanrı'nın iradesinin ifadesi olan teoloji üzerine kurulmuştur.⁴ Dinin kaynağının korku olduğunu söyleyen Schopenhauer, bunun kişiyi insan sevgisine götüremeyeceğini düşünür. Ona göre ahlaki teizm temeline oturtmak ya da onunla desteklemek gerçekte ahlaki bencillığe indirgemeye eşdeğerdir.

¹ Gerard Mannion, Schopenhauer, Religion and Morality: The Humble Path to Ethics (Ashgate New Critical Thinking in Philosophy), Ashgate Publishing, England, 2003, s. 198.

² Arthur Schopenhauer, Merhamet, Çev.: Zekâi Kocatürk, Dergâh Yay., İstanbul, 2009, s. 75.

³ Arthur Schopenhauer, On The Basis of Morality, Trans.: E. F. J. Payne, Hackett Publishing, Indianapolis, 1995, s. 1.

⁴ Arthur Schopenhauer, On The Basis of Morality, s. 43-44.

Schopenhauer için bencillik, herşeyden öne kendini koymayı içerir.⁵ Ona göre bencillik kendisini sürekli bir mücadele içinde ve istencin nesnelleştiği her tür ve her sınıf içindeki bireyler arasında var olan bir çatışma içinde yansıtır. O, bencilliği bütün çatışmanın başlangıcı olarak görür.⁶

İnsanlar doğası gereği kendi çıkarının, istencinin peşinden gider, bu da bencillikle özdeşleştirilebilir. İşte Schopenhauer, gerçek ahlaktan bahsedebilmemiz için bu bencilliği ortadan kaldırmamız gerektiği görüşündedir. İstekler, aslında bir bitmek bilmeyen bir eksikliğin göstergesidir. Dolayısıyla doymak bilmeyen “ben”lerimiz her defasında acıyı hisseder. Kötülük, bencillik ve merhamet ona göre insana doğuştan verilmiştir. Kendini değiştirme alternatifi ise neredeyse hiç yoktur. Çünkü iyilik ve kötülük anlayışı insanın içinde doğuştan yer almaktadır. Yapılması gereken şey kafaların aydınlatılması ve idrakin geliştirilmesinden ibarettir. Ancak bu da yeterli değildir. Çünkü o kurtuluş için ‘dahi’ olmayı değil “aziz” olmayı öğütler. Tıpkı bir “aziz” gibi dünyadan elini çekmek gerekir, çünkü Schopenhauer için hayatın değerini, onun istenilmeye değer olmadığını öğrendiğimizde anlarız.

Fakat Schopenhauer kişinin kendi kendisini tutmasının güçlüğüne de bilir. Dolayısıyla beden varlığını sürdürdükçe zaferin asla tam olamayacağını söyler. Fakat “aziz” olma yolunda yol kat etmiş olan birisi dünyada kimsenin olmadığı kadar özgür ve mutlu olur. Dahi, filozof ya da sanatçı da bu seviyeye ulaşabilir, fakat bunların hepsi anlarla sınırlıdır. Hayatın ihtiyaçları, şiddetli arzuları hissedildiğinde yeniden ıstırap yerine döner. Ama “aziz”de yaşama istencinden daha yüksek bir şey vardır ve bu hiçbir şeyden etkilenmez.

İnsanı gerçek ahlaka ulaştıran merhamet, aynı zamanda insanı hem hakiki adalet hem de insan sevgisine de götürür. Schopenhauer ahlak ve adaletin gerektirdiği zorunlulukları yasa ve sevgi şeklinde ayırır. Adalet ahlakın bir parçasıdır. Yasalar, bireyleri şekillendirse de gerçek manada ahlaklı olmalarını sağlayamaz. Yasalarla davranışlarda değişiklik sağlanabilir, ancak bu kötü arzuları yok etmek anlamına gelmez. Öğretilerle, bireyler özendirilerek farklı yollar seçmeye yönlendirilebilirler ya da

⁵ Gerard Mannion, Schopenhauer, Religion and Morality: The Humble Path to Ethics, s. 112.

⁶ R. Raj Singh, Death, Contemplation and Schopenhauer, Ashgate Publishing, England, 2007, s. 37.

yasalarla farklı seçimlere zorlanabilirler, ancak bu onları hedeflerinden vazgeçirmez. Bu demektir ki sadece kötülüğün yapılacağı yöntem değişir.⁷

Bu yüzden insan sevgisinin kökeninde adalet duygusu değil, merhamet duygusu vardır. Menfaat gözetmeksizin insanların iyi davranmasını sağlayan, birçok haksızlığın meydana gelmesini önleyen şey ona göre merhamettir. Çünkü insanın vicdanı en çok karşısındaki insanın acınacak durumda olmaması koşulu altında rahat eder. Nefret ve aşağılamayı aşmanın tek yolu insanı merhamet konusu olarak görmektir. Vicdan, insanın kendisi ile açıkça yüzleşmesini sağlar. Çünkü vicdan, kendi çıkarımız doğrultusunda yapmadığımız her davranışın ardından varılan tatmindir.

Merhamet

Schopenhauer'e göre varoluşun belirli bir anlamı yoktur, manasızdır. Var olmak ve yaşamak isteği hayata dair kör bir istektir. Ellerimizdeki şeyler geçicidir ve kayıplarımızın hiçbir telafisi yoktur. Sırf insanlar hayatın acılarına katlanabilsinler diye, onun baştan sona bir sınavdan ibaret olduğu söylenmiştir. İstekler, varlığın ihtiyaçları derken üreme isteğiyle insanın hatası daha da kötü bir hal almıştır. Ona göre, insan bu şekilde varoluş acısı çekmekle cezalandırılmıştır.⁸

Ona göre din yaşadığı sürece, biri hakikat diğeri yalan ve aldatma olmak üzere iki yüzü vardır. Birine veya diğerine bakmamıza göre ona dostça ya da düşmanca tutum takınırız. Bu yüzden din zorunlu kötülük olarak kabul edilmelidir; (buradaki) zorunluluk hakikati kavramaktan aciz ve dolayısıyla gerek duyulduğunda onun yerini alacak bir şeye ihtiyaç duyan büyük çoğunluğun hazin dar kafalılığına dayanır.⁹

Schopenhauer'e göre insanlar zayıftır ve kendi akıllarına güvenmektense doğüstü kaynaklara sahip olduklarını iddia eden başkalarına güvenmeyi tercih ederler. Bunu fark eden Brahman veya Müslüman, Budacı veya Hıristiyan olan bütün rahipler insanın metafiziğe olan gereksinimini çok iyi kullanmaktadırlar. İnsanlara büyük bir muamma gibi görünen bilgilerin, kendilerine doğrudan ve olağandışı olarak verildiğini iddia ederler. Öyle ki bu düşüncüyü insanların kafalarına bir defa

⁷ Arthur Schopenhauer, Merhamet, s. 127-128.

⁸ Arthur Schopenhauer, Merhamet, s. 18-19.

⁹ Arthur Schopenhauer, Din Üzerine, Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2011, s. 81.

yerleştirdikten sonra, artık onları diledikleri gibi kullanıp yönlendirebilirler.¹⁰

Hıristiyanlıkta şeytan bütünüyle saf-iyilik ve saf-bilgelik olan Kadiri Mutlak Tanrı'nın karşı kutbu olarak fevkalade zorunlu bir kişiliktir; çünkü ona göre böyle bir Tanrı karşısında dünyadaki baskın, sayısız, hesapsız kötülüklerin, bütün bunlardan sorumlu tutulabilecek bir şeytan olmadıkça, nasıl ortaya çıkabileceğini anlamak mümkün değildir.¹¹ Schopenhauer'in kötümser dünya görüşünün temelinde dünyanın uğursuz bir yer olduğu ve her noktasına dehşet verici, kaçıp kurtulma imkânı, dolayısıyla sınırı hududu olmayan bir ıstırapın nüfuz ettiği kanaati yatar. İkinci hakikate ıstırapın bütün varlıkların sonsuz ve nihayetinde amaçsız/anlamsız çabalamasından kaynaklandığı öğretisi karşılık gelir. Bu bütün varlıklar özü sonsuz çabalama olan metafizik iradenin tezahürleri olduğu için kaçınılmaz bir mücadeledir.¹²

Asla huzurun olmadığı bu bencil olan mücadele dünyası; şeylerin birbirinin yolunu kestiği ve birinin diğerini tuzağa düşürdüğü bir dünya, ıstırap, yaşlılık ve ölümün dünyasıdır. Hatta Schopenhauer daha da ileri giderek bu dünyanın bütün dünyaların en kötüsü olduğunu söyler.¹³ Fakat o, bütün bu kötümserliğine rağmen intiharı tasvip etmez, çünkü intihar bizi en yüksek ahlaki hedefe erişmekten alıkoyar. İntihar gerçek kurtuluş yani özün kurtuluşu değil, beden kurtuluşudur. İntihar eden kişi bedenini ortadan kaldırır, istencini, sonsuz isteme güdüsünü değil. Dolayısıyla kurtuluş intiharda değil, istencin yok edilmesindedir. İntihar, istencin yadsınması olmaktan uzaktır. İntihar eden yaşamı ister. Ancak yaşamın ona sağladığı koşullar onu doyurmamıştır. Bundan ötürü o yaşama isteğini bırakmadan yalnızca bireysel görüngüyü yok ederek yaşamı bırakır. Yani intihar eden, istenci bırakmadığı için yaşamı bırakır.

İsteyerek ölmek, seve seve ölmek, neşeyle ölmek hayattan el etek çekmiş olanın, yaşama isteğinden vazgeçip onu yadsımış olanın ayrıcalığıdır. Çünkü sadece o salt görünüşte değil gerçekten ölmeyi ister ve dolayısıyla o kişiliğinin sürmesine ne ihtiyaç duyar, ne de böyle bir şeyi arzu eder. O, bile

¹⁰ Schopenhauer, Din Üzerine, s. 122.

¹¹ Schopenhauer, Din Üzerine, s. 133.

¹² Arthur Schopenhauer, Bilmek ve İstemek, Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2012, s.122.

¹³ Schopenhauer, Din Üzerine, s. 28.

isteye varoluşu terk eder; ona bunun yerine gelen hiçliktir, çünkü bunun karşısında varoluşumuz hiçliktir.¹⁴

Schopenhauer'e göre istenç hayatın ve maddi düzenin sonucu değil, bunların nedeni, daha doğrusu gerçekliğidir ve iyileşmemiş istenç, hayatın gerçek derslerini öğrenmemiş istenç, intiharla hiçbir şey kazanmaz. Bir başka söyleyişle, intihar hayatın anlamını bulma şansını yitirmiştir. Bedeli ödenerek kurtarılmamış irade, boş ve beyhude irade mutlu olmaz veya mutluluğun ne olduğunu bilmez. İstiraptan dünyayı terk ederek değil, fakat ancak bu dünyayı oluşturan yaşama iradesini teskin ederek kurtuluruz. Her nerede ayrılık güden, ferdi varoluşu iddia eden, kendi ayrı, ferdi refahını ve mutluluğunu arzulayan istenç varsa, kaçınılmaz olarak ıstırap vardır, onun varoluştan çıkardığı ders budur. Dünya bu nitelikteki sayısız istencin etkinlik ve çatışmasının sonucudur; hepimizin er geç tattığı ıstırapın sebebi budur. İnsanın gerçek görevi ıstıraptan kaçmak değil, fakat onun anlamını bulup çıkarmaya çalışmaktır.¹⁵ Hayatı boyunca hayali bir mutluluğun peşinden koşan ve onu ele geçirdiğini zanneden insan, gerçekte hiçbir zaman mutlu olamamıştır. Çünkü sonuç hep yanılısma ve düş kırıklığıdır.

Schopenhauer insanın insan olarak bütün eylemlerinin belirlendiğini savunur. Ancak yine de insan davranışlarından dolayı sorumluluk hisseder, çünkü insanlar kendi eylemlerinin failleridir. Sorumluluk olmaksızın ahlak olmaz. İstenç yanlış yola sapmıştır ve bu suretle ve bu ölçüde dünya bozuk ve kusurludur. Çoğu insanlar bu hayatta düş kırıklığına, mağlubiyete uğramış, emelleri suya düşmüş ve dolayısıyla intihar yolunu seçmiştir. Schopenhauer'in felsefesinin kendine özgü ve ayırt edici karakterini hiçbir şey onun intihar yaklaşımı kadar açığa çıkarmaya katkıda bulunmaz. Sıkıntı kişinin mutluluk arayışı ve onu elde edememesidir. ¹⁶ Dahası kendi çıkarı peşinde koşan, arzu ve istekle dolu istencimizdir.

Schopenhauer'in dünya görüşü kötümser olsa da insan görüşü kötümser değildir. Ona göre insanın yeryüzündeki hayatı boştur, fakat insan değil. Çünkü insan daha iyi, daha anlamlı bir uğraş içinde olabilir. Yani insan olduğundan daha iyi olabilir. Güçlük insanın yaşama istencini nasıl aşabileceğinin tasavvurunda ortaya çıkar. Ölümü cesurca ve ilgisizce karşılayan kişiler, yaşama iradesine karşı galip gelir. Böyle birisi için hayattan daha fazlası vardır ve o bu çağrıya kulak vermektense ölmeyi

¹⁴ Arthur Schopenhauer, *Ölümün Anlamı*, Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2012, s. 126.

¹⁵ Schopenhauer, *Din Üzerine*, s. 39

¹⁶ Schopenhauer, *Din Üzerine*, s. 37-38

tercih eder.¹⁷ Schopenhauer'e göre "aziz" olma yolunda ve bu ölçüde yol kat etmiş olan birisi dünyada kimsenin olmadığı kadar özgürdür, en gurur verici dünyevi zaferin ardından elde edilemeyecek bir dinginliğe ve kelimelerin anlatımına kifayet etmediği bir neşeye sahiptir.

Kötümserlik, hayatın bir anlamı yoktur demek değildir. Bu dünya mutluluk üzerine düzenlenmemiştir, yani hayatın gayesi mutluluk değildir. Burada, mutlu olmak için bulunduğumuzu düşünmek bir yanılsamadır. Ölüm kaçınılmazdır ve hayat onun gözünde zevkin ötesinde bir görevdir. Ona göre 'biz kurtarılmak için buradayız, doğal gereksinimlerimizi ve arzularımızı tatmin etmek (yani mutlu olmak) için değil. Biz bu dünyadakiler yoldan çıktık, ezeli-ebedi düzenin dışına saptık ve hayat bizi geri getirecektir. Bu yüzden ortaya çıktık, bu yüzden mekân ve zaman içine konulduk, ta ki zamanla, çeşitli ve birbirini kovalayan eylemlerimizle ve hayatımızın seyri içinde nasıl bir varlık türü olduğumuzu bulup ortaya çıkarabilelim. Acı, ıstırap, hayal kırıklığı ve ölümle karşılaşma bizi kendimizi unutmaktan uzak tutacak-hayatta bu en yüksek gayeden başka bir gayemiz olduğunu düşünmekten alıkoyacaktır'. Dolayısıyla ıstırap, doğru bir şekilde ele alındığında, bir arınma vasıtasıdır.¹⁸ ıstırap, hayatımızın ilk ve doğrudan konusu olmadıkça varoluşumuz dünyadaki en değersiz ve uygunsuz şey olur, amacından bütünüyle sapar.¹⁹

Onun felsefesinin ahlak düzleminde yaptığı "aziz" gibi, dünyadan el çekerek yaşamak, bir nevi istence karşı çıkmak, onu yok saymaktır.²⁰ Tanrı iradesinden başka temeli olmayan her ahlak öğretisi için bunun ne kadar güç olduğu buradan açıktır; çünkü bu durumda elektromanyetizmanın kutuplarının tersine çevrilmesi kadar süratli bir şekilde iyi kötü, kötü iyi olabilir.²¹

Bazen yaşamın acısı, sefaleti öyle artabilir ki, bütün yaşamı oluşturan ölümden kaçış içinde ölümün kendisi istenir olur, insan gönüllü olarak ona koşar. Varolma çabası, bütün canlı şeyleri uğraştıran, etkin tutan şeydir. Ama varoluş sağlama bağlandığında onunla ne yapacaklarını bilmezler. Bu yüzden onları harekete geçiren ikinci şey, varoluşun yükünden kurtulma, onu duyumsanmaz kılma, "vakit öldürme" çabasıdır. Açıkçası can

¹⁷ Schopenhauer, Din Üzerine, s. 46.

¹⁸ Schopenhauer, Din Üzerine, s. 56-57

¹⁹ Arthur Schopenhauer, Hayatın Anlamı, Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, 2010, s. 13.

²⁰ Arthur Schopenhauer, Aşkın Metafiziği, Çev.: Veysel Atayman, Bordo Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul, 2003, s. 12.

²¹ Arthur Schopenhauer, Güzelin Metafiziği, Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, 2010, s. 67.

sıkıntısından kaçma çabasıdır. Buna göre istek ile üzüntüden yana güvende olanların, sonunda artık bütün yüklerini atanların hemen hemen tümünün kendi kendileri için bir yüke dönüştüğünü görürüz.²²

Ona göre başkalarının ölümünü de kendi ölümümüzü de, genelde hep olduğu üzere, korkuyla ve ürpertiyle değil, arzu edilen mutlu bir hadise olarak karşılamalı ve hatta yolunu gözetlemeliyiz. Çünkü mutlu bir hayat yoktur. İnsanın erişebileceği en yüksek seviye, insanlığın faydasına yönelmek ve hiçbir beklenti içinde olmadan tıpkı bir kahraman gibi, bu amaç doğrultusunda mücadele etmektir.²³

Schopenhauer'e göre insanlarla kurulan münasebette onların değerleriyle ilgili nesnel bir değerlendirme çabası içinde olmamak gerekir. Onların istencinin kötülüğünü, anlayışının sınırlılığını veya fikirlerinin tersliğini de nazarı itibara almamak gerekir; çünkü ilki kolaylıkla nefrete, ikincisi küçümsemeye götürür. Tam tersine dikkatimizi sadece onların ıstırapları, ihtiyaçları, endişeleri ve acıları üzerine yoğunlaştırmak gerekir. İşte o zaman duygularını paylaşıp ve nefret yahut küçümseme yerine şefkat ve merhameti tecrübe ederiz.²⁴

Kıskançlık ise "sen" ve "ben" arasındaki duvarı daha da kalınlaştırıp sağlamlaştırır; duygudaşlık ise onu inceltip geçirgen hale getirir; hatta zaman zaman duvarı bütünüyle kaldırır; ve o zaman "ben" ve "ben-olmayan" ayrımı ortadan kaybolur.²⁵ İnsanların başkalarını ayartmaktan, kötülemekten, dedikodu yapmaktan kaçınmaya ihtiyacı vardır. Ona göre ihtiyacımız olan şey başkalarına kibar ve arkadaşça davranmak, yardım etmek, merhametli olmak, fedakârlık yapmak, diğergam olmaktır.

Bunu başarmak zordur, çünkü her insanın yüreğinin derinliklerinde esip gürlemek için sadece uygun bir fırsat kollayan, başkalarına acı vermekten zevk duyan yahut eğer yoluna çıkacak olurlarsa gözünü kırpmadan öldüren vahşi bir hayvanın yattığı vakıadır. Fakat başkalarının felaketlerinden duyulan mutluluk, insan doğasındaki en kötü özellik vasfını korur ve merhametin alması gereken yeri işgal eder.²⁶

Schopenhauer'e göre ilk olarak bilgi, istencin amansız gücünü dizginleyebilir. Fakat istencin tamamen susturulması gerçekleştirilemez, çünkü akıl, istencin gücü karşısında zayıftır. Bu yüzden, bilgi yolunun çok da

²² Arthur Schopenhauer, *İsteme ve Tasarım Olarak Dünya*, Çev.: Levent Özşar, Biblos Kitabevi, İstanbul, 2009, s.232.

²³ Schopenhauer, *Hayatın Anlamı*, s. 60-61.

²⁴ Schopenhauer, *Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine*, s. 15-16.

²⁵ Schopenhauer, *Hayatın Anlamı*, s. 93.

²⁶ Schopenhauer, *Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine*, s. 39.

sağlam bir güvencesi yoktur. İkinci yolsa, istencin inkâr edilmesidir. Böylelikle görünür dünyanın sıkıntısından da kurtulmuş olunur. Çünkü artık bu dünya yasalarının işlemediği, zamanın olmadığı bir "idea" alanına ulaşılmış olur. Dolayısıyla Schopenhauer, merhamet kavramını zaman, mekân, nedensellik bağlarının dışında düşünür. 'Kurtuluş insanları birer "idea" olarak görebilmektir. Böylece artık istenç silinmiş, "idea" aracılığıyla bir başka kişiyle birleşmiştir'.²⁷

Aynı şekilde ahlaki özgürlük de doğa içinde hiçbir yerde araştırılmaz. O ancak, doğanın dışında bulunabilir. Bu metafizik bir gerçektir, fakat fizik dünyada imkânsız olan bir şeydir. Dolayısıyla kişisel eylemlerimiz hiçbir surette özgür değildir; diğer yandan her birimizin kişisel karakteri kendi özgür edimi olarak kabul edilmelidir. O bizzat böyledir, çünkü şimdi ve ebediyen böyle olmayı istemektedir. İstenç kendi başına vardır, hatta tek bir bireyde ortaya çıksa bile bu böyledir: O, deyiş yerindeyse aynı olanın ilk ve temel iradesini oluşturur, o her türlü bilgiden bağımsızdır, çünkü onu önceler. O bilgiden sadece güdülerini alır ve onunla gerçek özünü kademe kademe geliştirip kendisini bilindir ya da görünür kılar. Fakat kendisi, zamanın dışında bulunan şey olarak var olduğu sürece değişmezdir.²⁸

Schopenhauer için nasıl ki yaşam sevgisinin temelinde ölüm korkusu varsa, insanların toplumsallığın temelinde de yalnızlık korkusu vardır, yani toplumsallık, toplum sevgisine dayanmaz.

Devlet

Ahlakta sorun eylem ve sonuçla ilgili sorun değil fakat istençle ilgili sorundur ve istencin kendisi sadece insan tekinde gerçekleşir. Sadece fenomen planında varolan ulusların kaderi değil fakat insan tekinin kaderi ahlaken belirlenir. Uluslar gerçekte soyutlamalardan ibarettir; gerçekten varolan sadece insan tekleridir.²⁹

Schopenhauer'da hak kavramı negatif bir anlama sahiptir. Onun insan hakları tanımı, herkesin kimseye zarar vermeyen şeyi yapma hakkına sahip olmasıdır. Bir şey için bir hakka ya da bir iddiaya sahip olmak basitçe, başka kimseye zarar vermeden, onu yapabilmek, onu alabilmek ya da onu

²⁷ Schopenhauer, İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s. 144.

²⁸ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 61.

²⁹ Arthur Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2009, s. 9.

kullanabilmek anlamına gelir. ³⁰ Kimseyi incitmemek ve herkese elinden geldiğince yardım etmekle adalet ve insan sevgisine ulaşırız. Negatif adalet anlayışına sahip olan Schopenhauer için, adil davranmak herkese hakkını vermek değildir. Çünkü zaten onun olanı ona vermek olur ki, bu saçmadır. Adil davranmak, başkasının olanı ondan almamaktır. Bu adalet anlayışı negatif olduğu için de ancak baskıyla, zorlayarak gerçekleştirilebilir diye düşünür. İşte bu noktada da devlet devreye girer. Ancak, devleti Hegel gibi kişilerin bireysel gelişmesini ortadan kaldıran, onları bir devlet ve din aygıtının çarkına dönüştüren bir kurum olarak görmek; ona göre insanlığı engizisyonlara ve din savaşlarına götüren yoldur.

Dolayısıyla, devletin esas itibarıyla herkesi harici saldırılardan ve sınırları içinde baş gösterebilecek ihtilaflardan korumak amacıyla varolan bir kurumdan ibaret olduğunu söyler. Hiç kuşkusuz hak, ancak devlet içinde korunma güvencesine sahiptir. Fakat hakkın kendisi devletten bağımsız olarak mevcuttur. Çünkü o ancak güçle bastırılabilir, ama asla ortadan kaldırılamaz. Bu yüzden, devlet insanın karşı karşıya kaldığı ve kendi başına değil, ancak başkalarıyla birlik olarak savuşturabileceği çok çeşitli saldırılarla zorunlu hale gelmiş bir koruma kurumundan başka bir şey değildir. Devletin hedefleri ise şunlardır: cansız doğa güçlerine ya da vahşi hayvanlara olduğu kadar insanlara, dolayısıyla başka kavimlere karşı da gerekli olabilecek harici koruma; her ne kadar bu durum en sık karşılaşılan ve en önemli durum olsa da, çünkü insanın en kötü düşmanı insandır. Mevcut dürüst ve adil durumun muhafazasıyla içeriye yönelen koruma, yani bir devletin üyelerinin birbirlerine karşı korunması, dolayısıyla özel hakkın güvence altına alınması. Bu herkesin bir merkezde toplanmış güçleriyle her bir ferdin korunması esasına dayanır; bundan sanki herkes dürüst yani adilmiş, sanki hiç kimse diğerine zarar vermek istemiyormuş gibi bir görüntü ortaya çıkar.³¹

Ona göre insan, insan olarak kaldığı için, birisi o kadar yükseğe yerleştirilmeli ve kendisine o kadar büyük bir güç, servet, güvenlik ve mutlak dokunulmazlık sağlanmalıdır ki, kendisi için geriye istenecek, umut edilecek ya da korku duyulacak bir şey kalmasın. Böylece herkesin içinde olduğu gibi onun içinde de barınan bencillik, etkisiz hale getirilerek yok edilmiş olur ve bundan böyle o deyiş yerinde ise bir insan olmadığı için, şimdi adaletin gereğini yerine getirebilir, kendi rahatını ya da çıkarını değil, fakat sadece kamunun iyiliğini gözetebilir. Onun aynı zamanda seçim esasına değil, veraset kuralına dayanması gerekir, ta ki kimse kendini krala

³⁰ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 84.

³¹ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 85-86.

denk görmesin ve kral da kendi soyundan gelenlerin geleceğini sadece, kendi ailesinin refahıyla mutlak olarak özdeş olan devletin refahını gözeterek sağlasın. Eğer devlete burada açıklanan koruma amacının yanı sıra başka amaçlar izafe edilecek olursa bu gerçek amacı kolaylıkla tehlikeye atabilir.³²

Ona göre halk egemenliğiyle ilgili soru ise, aslında herhangi birisinin bir milleti yahut halkı kendi iradesi hilafına asli bir yönetme hakkına sahip olup olmadığı sorusuyla aynıdır. Bu akla uygun bir şekilde savunulamaz. Dolayısıyla halk ya da millet kesinlikle egemendir; ama her zaman küçük olan, bu yüzden sürekli bir gözetim ya da vesayet altında olması gereken ve asla hiç kimsenin sonucunu kestiremeyeceği tehlikeler yaratmaksızın kendi haklarını kendi başına kullanamayacak bir egemendir; zira bütün küçükler gibi o da kurnaz dolandırıcı ve dalaverecilerin kolayca oyuncağı olacaktır ki, bu sebepten ötürü bunlara demagoglar, halk avcıları denir.³³

Yeryüzünde hükümlen olanın hak değil güç ya da kuvvet olması sonuçtur, çünkü kuvvet asla yok edilemez. İsteyip talep edebileceğimizin tamamı onun her zaman hakkın yanında yer alması ve onunla birlikte olmasıdır. Yöneten kuvvettir, dolayısıyla hak, tek başına güçsüzdür. Devlet adamının yapması gereken şeyin özü, kuvvet ile hakkı bir araya getirmektir.³⁴ Çünkü herhangi bir tehlike görmediğin halde devletin yasalarını çiğneyecek olan çok sayıda insan vardır. Bu yüzden tüm yapay, dışarıya ve içeriye yönelik mekanizmalarıyla ve şiddet araçlarıyla devletler, insanların sınırsız adaletsizliğine bir set çekme önlemidir.³⁵

Schopenhauer'e göre, cumhuriyet idareleri düşünce ürünüdürler, dolayısıyla doğaya aykırı ve sunidirler. Hükümet işlerine çok sayıda kimsenin katılımı devletin birliğini etkileyecek ve devletin dâhili ve harici işlerin sevk ve idaresinde kullandığı güç, zayıflayıp yoğunluğunu kaybedecektir. Ona göre, cumhuriyet rejimlerinde neredeyse her zaman olan budur. Eğer istenen ütopyacı tasarımlarsa sorunun tek çözümünün, akıllı ve soyluların (birlikte yönetimi): en soylu erkeklerle en zeki ve parlak kadınların birleşmesinden meydana gelen bir nesil yoluyla ulaşılan hakiki aristokrasi ve gerçek asaletin tiranlığı olduğunu söyler.³⁶

³² Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 87.

³³ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 99.

³⁴ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 100-101.

³⁵ Arthur Schopenhauer, Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar, Çev.: Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008, s. 171-173.

³⁶ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s.110.

Ona göre herkesin kendi haklarını doğrudan doğruya savunmak zorunda olduğu doğal bir durumda yaşıyor olsaydık, insanların adaletine güvenilemeyeceği için, korkulan biri olmanın, güvenilir biri olmanın sefasını sürmekten daha önemli olduğu ilkesi pek de yanlış olmazdı. Ama şahsiyetin ve mülkiyetin korunmasını devletin üstlendiği uygarlık düzeyinde, artık bu ilkenin yeri yoktur.³⁷ Günümüzde, polisin ve adaletin, sokak ortasında her serserinin, "ya paranı ya canını" diye bağırmasını sağlamalarından sonra; sağlıklı akıl da sonunda, barışçıl bir ilişkinin ortasında her serserinin bize, "onurunu ya da canını" diye bağırmasını sağlamalıdır.³⁸

Ceza hukukunun temeli de cezalandırılanın kişi değil, fakat bir daha tekrarlanmaması için sadece eylem olduğu ilkesi olmalıdır. Kant'ın açıklamasına göre cezalandırılan eylem değil, insandır. Hapishane sistemi de eylemden çok, onu ıslah etmek için, insanı cezalandırmaya çalışır. Böylece cezalandırmanın gerçek hedefi, eyleme dönük caydırıcılık, çok sorunlu olan ıslah amacına erişmek için bir kenara bırakılır. ³⁹ Bir kişi, onu sınırlayan dış güç yokken, fırsatını bulur bulmaz neredeyse her zaman yanlış yapmaya eğilimliyse Schopenhauer'a göre, o insan kötüdür. Doğru ile yanlış arasında duran, yalnızca törel olan bu sınırı, onu güvence altına alan devlet ya da yetke yokken tanıyan, bu sınıra o zaman da saygı duyan kişi âdildir. Dolayısıyla o, kendi esenliğini artırmak için başkalarına acı çektiyecektir.⁴⁰

O, Aristoteles'in, Nikomakhos'a Etik'inde söz arasında söylediği bir cümleyi, tüm yaşam bilgeliğinin en önemli kuralı olarak görür: "Zevkin değil, acısızlığın peşinden koşar akıllı kişi" ya da "Akıllı kişi, hazzı değil acısızlığı hedefler." Bu cümlenin doğruluğu, tüm hazzın ve tüm mutluluğun negatif, buna karşılık acının pozitif olmasına dayanmaktadır. ⁴¹

Başlıca eğitim konularından birisi, özellikle de gençlerin öğrenmesi gereken en önemli şey, yalnızlığa katlanmayı öğrenmektir. Çünkü yalnızlık, içsel huzurun ve mutluluğun temelidir. Kendi başına her şey olabilen bir kişinin, en iyi iç huzuruna ve mutluluğa sahip olabileceği sonucu çıkar.⁴² Ancak Schopenhauer'in burada gözden kaçırdığı şey, hiç kimsenin ne maddi ne de manevi anlamda kendine yetemeyeceğidir. Toplumsallığın en temel noktası da budur.

³⁷ Schopenhauer, Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar, s. 83.

³⁸ Schopenhauer, Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar, s. 91.

³⁹ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 89.

⁴⁰ Schopenhauer, İsteme ve Tasarım Olarak Dünya, s. 273.

⁴¹ Schopenhauer, Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar, s. 114.

⁴² Schopenhauer, Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar, s. 134.

Schopenhauer'ın canavarca insanileştirilmiş dünyaya olan tiksintisi onu, şeylere sanki biz orada yokmuşuz gibi bakmanın ne kadar haz verici olacağını hayal etmeye zorlar.⁴³ Peki, bu tutum var olan kötülüğü ortadan kaldırma noktasında ne işe yarar? Hiçbir çaba göstermeden sadece yokmuş gibi davranmak neyi çözebilir?

Ayrıca adillikten ve hakiki adalet anlayışından bahseden Schopenhauer örneğin Yahudilerin herkesle eşit medeni haklara sahip olmalarını talep eder; fakat onlara devlet yönetiminde söz hakkı tanımının saçma olduğunu söyler. Ona göre, onlar doğulu yabancı bir ırktır ve hep öyle kalacaklardır ve dolayısıyla her zaman mülteci yabancılar olarak kabul edilmelidirler.⁴⁴ Peki, bahsettiği duygudaşlık Yahudiler için kurulabilecek midir? Bu ön kabulden sonra zor gözüküyor. Nitekim günümüzde de insan hakları ve demokrasi anlamında ileride olduğunu iddia eden Batılı ülkelerin mülteciler söz konusu olduğunda yaptıkları haksız ve adaletsiz uygulamalara hep birlikte şahit olmaktayız.

Kısacası evrensellik birilerini dâhil edip, diğerlerini dışarıda bırakmak demek değildir. Aksi halde dünyadaki acılar, ıstıraplar nasıl ortadan kalkar. Schopenhauer her ne kadar acıma duygusu, insanların özdeşliğinden kaynaklanır dese de, ne yazık ki ayrımcılığın onun görüşlerinde de yer bulduğu bir vakiadır. Ayrıca mutluluk da acı da hayata dâhildir. Ne sürekli bir mutluluk ne de sürekli bir acı söz konusudur. Bu da tekdüzeliğin sıkıcılığını bertaraf eder. Bunun dışında “aziz” gibi davranmak herkes için ne kadar mümkün olabilir? Örneğin yoksul birinin “aziz” gibi davranması pek de beklenemez. Açlıktan ölen bir insan başkalarıyla nasıl duygudaşlık kurabilir?

Sonuç

Schopenhauer'e göre kim varlıklarla açık bir idrak ve gönülden bir inanma duygusu yoluyla bağlantı kurar ve o varlıklara salt kendi çıkarları doğrultusunda yaklaşmazsa işte o kişi ahlak ve mutluluğa yaraşır bir yola girer, ebedi kurtuluşa erer. İnsanların mutsuzluklarının en önemli sebeplerinden biri kıskançlıklarıdır. Kıskançlık “ben” ve “ben-olmayan”

⁴³ Terry Eagleton, Estetiğin İdeolojisi, Çevirenler: Bülent Gözkân, Hakkı Hünler, Türker Armaner, Nur Ateş, Ayfer Dost, Engin Kılıç, Elâ Akman, Neşe Nur Domaniç, Ayhan Çitil, Banu Kiroğlu, Doruk Yayıncılık, 2010, s. 221.

⁴⁴ Schopenhauer, Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine, s. 122.

arasındaki kesin bir ayrım yaparken, duygudaşlık bu ayrımı ortadan kaldırır.

Diğer taraftan başka birinin acı çekmesine neden olmak ya da seyirci kalmak kişinin kendi seçimidir. Başkası ile kendimizi özdeşleştirerek onun acısını bedenimizde doğrudan hissedebiliriz. Onun rahatını ve refahını doğrudan kendi rahatımızı ve refahımızı istercesine arzulayabiliriz. Ancak Schopenhauer'e göre başkasının bedeninde gerçekten yer alma ihtimalimiz yoktur, sadece idrak yoluyla onun güdülerini hissetmeye çalışabiliriz.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi “dahi” değil de bir “aziz” gibi olmayı öğütleyen Schopenhauer'in insana önerdiği azizce tutum, bu dünyada ya da öbür dünyada maddi ve manevi herhangi bir kazanç sağlamak için değil, kendimizin ve türümüzün varlığını sürdürmek içgüdüsünü yenmek, insanların acılarını paylaşmak ve onlara elimizden geldiği kadar yardım etmek içindir. Merhamet bizi başkalarını yaralamaktan uzak tutmakla beraber onlara yardımcı olmak konusunda da tetikler. İnsanlar kendilerini acı çeken kişilerle özdeşleştirince “ben” ve “ben-olmayan” ayrımı da kalkar. Dolayısıyla ona göre merhamet bencil olmayan ve ahlaki olan tek güdüdür.

İstemenin sonu yoktur ve her defasında insan daha fazlasını ister. Bu tatminsizlik ve acı ile sonuçlanır. İstek, eksikliğin dolayısıyla acının olması demek olduğuna göre acı da sınırsız ve sonsuzdur. Yani onun acısını paylaşmak onunla beraber acı çekmektir. Bundan değerce daha üstün bir davranış vardır ki, o da yaşama istencini kesin olarak reddetmektir. İşte gerçek ahlak tam da budur. Bu durumda artık başkasına zarar vermek bir yana ona yardım etmiş oluruz. Ancak Schopenhauer intiharı tasvip etmez, çünkü intihar hayatın anlamını bulma şansını yitirmektir. İnsanın gerçek görevi acıdan kaçmak değil, onun anlamını bulup ortaya çıkarmaya çalışmaktır.

Ayrıca karşımıza çıkması olası olan büyük kötülükleri zaman zaman aklımıza getirmek iyidir; çünkü bundan sonra karşımıza çıkan daha küçük kötülükler daha kolay katlanır ve karşılaşmadığımız büyük kötülüğü düşünerek avunuruz.⁴⁵ “Daha kötüsü de olabilirdi” düşüncesi insanın içini rahatlatır. Akla değil de içimizdeki güce dikkat çeken Schopenhauer için insan, kafada değil yürekte gizlidir. Her insan kendi kendisinin eseridir, bu demektir ki eylem ve davranışlarının sorumlusu da (mutlak özgür olduğu takdirde) kendisidir. Eğer eylem ve davranışlarımız Tanrı'nın eseri olsaydı ahlaki kusur ve zaafının onun hanesine kaydedilmesi gerekirdi.

⁴⁵ Schopenhauer, Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar, s. 152.

Ayrıca Schopenhauer zekâ olgunlaştıkça acının da arttığını söyler. Gerek ahlak dünyası gerek fizik dünyası kafanın ürünleri olarak tasarımlar dünyasında yer alır. İradenin aşılması dünyadan kurtulmaktır. Dünya açlığı hiç giderilemeyen istencin hükmü altındadır. Dinin kökeni korkudur ve mantıklı, akıllı davranış da zorunlu olarak insan sevgisini içermez. Bu yüzden, duygudaşlığı yaratacak olan merhamettir. Acının, ıstırabın belirlediği bu dünyanın bir halkası olduğumuzun bilincinde olmak merhamet duygusu taşımamız demektir. Ona göre iyi insan olmak, başkalarına ne kadar az acı verdiğimizle, ya da onları acılardan ne kadar uzak tutabildiğimizle alakalıdır.

Schopenhauer bunu söylerken diğer taraftan krala çok büyük bir güç, servet, dokunulmazlık verilmesi gerektiğini ifade eder. Öyle ki bu kişinin artık hiçbir şeyde gözü kalmasın, sadece tebaasının adaleti için uğraşsın. Bu düşünce her şeyden önce insanın istencinin sonsuz olduğu görüşüyle çelişir. İstenç ona göre doyurulamaz ise eğer devlet başkanı neden bunun dışında olsun, nihayetinde o da bir insan ve ne kadar güç, kudret verilirse verilsin hep daha fazlasını isteme ihtimali var. Kaldı ki adaleti böyle birinden beklemek çok da isabetli değildir. Bunun dışında gücün hak olduğunu iddia eder. Bu demektir ki güçlü olan hep haklı olacak, tıpkı günümüzde olduğu gibi.

Genel olarak dünyaya baktığımızda özgürlük, itibar ve rahatlık küçücük bir azınlığa ayrılmıştır, öte yandan yoksulluk, mutsuzluk ve zorlu çalışma geniş çoğunluğun payına düşmüştür.⁴⁶ Schopenhauer'in kurmaya çalıştığı duygudaşlık ahlakı, merhamet eğer "güç haktır" ve "krala sınırsız güç verilmelidir" düşünceleriyle birlikte ele alınırsa bu durumun düzelme şansı yoktur. Eğer bir kural varsa bu herkes için geçerli olmalıdır. Dili, dini, ırkı, mevkisi ne olursa olsun istisna olarak görülmemelidir. Aksi halde haksız ve adaletsiz uygulamalara kapı aralar.

⁴⁶ Eagleton, Estetiğin İdeolojisi, s. 207.

KAYNAKÇA

- Eagleton, Terry, "Estetiğin İdeolojisi", Çevirenler: Bülent Gözkân, Hakkı Hünler, Türker Armaner, Nur Ateş, Ayfer Dost, Engin Kılıç, Elâ Akman, Neşe Nur Domaniç, Ayhan Çitil, Banu Kiroğlu, Doruk Yayıncılık, 2010.
- Mannion, Gerard, "Schopenhauer, Religion and Morality: The Humble Path to Ethics" (Ashgate New Critical Thinking in Philosophy), Ashgate Publishing, England, 2003.
- Schopenhauer, Arthur, "Merhamet", Çev.: Zekâi Kocatürk, Dergâh Yay., İstanbul, 2009.
- , "On The Basis of Morality", Trans.: E. F. J. Payne, Hackett Publishing, Indianapolis, 1995.
- , "Din Üzerine", Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2011.
- , "Bilmek ve İstemek", Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2012.
- , "Ölümün Anlamı", Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2012.
- , "Hayatın Anlamı", Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, 2010.
- , "Aşkın Metafiziği", Çev.: Veysel Atayman, Bordo Siyah Klasik Yayınlar, İstanbul, 2003.
- , "Güzelin Metafiziği", Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, 2010.
- , "İsteme ve Tasarım Olarak Dünya", Çev.: Levent Özşar, Biblos Kitabevi, İstanbul, 2009.
- , "Hukuk, Ahlak ve Siyaset Üzerine", Çev.: Ahmet Aydoğan, Say Yayınları, İstanbul, 2009.
- , "Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar", Çev.: Mustafa Tüzel, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, 2008.
- Singh, R. Raj, "Death, Contemplation and Schopenhauer", Ashgate Publishing, England, 2007.